

Obsah

Úvod	9
1. Předmluva.....	9
2. Prostor.....	10
3. Čas.....	14
4. Cesta (problémy, otázky a členění práce).....	15
I. Badatelský zájem o raně novověké měšťanské testamenty a inventáře pozůstalostí (základní přehled, přístupy, metody, možnosti)	17
I. 1. Hlavní směry evropského bádání.....	17
<i>Pozůstalostní inventáře - cesta do příbytků dřívějších lidí (17); 90. léta - od domů k domácnostem (21); Testamenty (22); Francouzská „nová historie“ a testamenty nejen jako obraz smrti (23); Německé výzkumy - zájem o zbožné donace v pozdním středověku (24); Umirání, smrt a testamenty v německém prostředí (27); Pořízení pro smrt v německé právní historii (28); Rakouské výzkumy - testamenty a materiální kultura (28)</i>	
I. 2. Zájem o prameny pozůstalostní agendy v českých zemích.....	30
<i>Kulturní dějepis přelomu století a jeho následovníci (30); Testamenty - prameny sociálně ekonomické povahy? (32); 80. léta zájem o měšťanskou kulturu a vzdělanost (33); Regionální soustředěné výzkumy (36); Hlavní témata posledních let (37); Zájem o pozůstalostní prameny na severozápadě Čech (39)</i>	
I. 3. Metodické přístupy, metody a možnosti.....	44
II. Pramenná základna a přehled použitých pramenů pozůstalostní agendy v královských městech severozápadních Čech	47
II. 1. Pozůstalostní písemnosti v rámci městských pramenů nesporné soudní agendy a jejich právní zakotvení.....	47
<i>Pohled zpráky - počátky dědického práva měšťanů (47); Severoněmecké versus jihoněmecké právo (49); Vliv staroměstské stolice na dědickou praxi ve venkovských městech (50); Kmetská stolice litoměřická - dědické právo z Prahy nebo Magdeburgu? (53); Testament a „donatio causa mortis“ (55); První měšťanské testamenty a jejich pojištění v městských knihách (57); Krátká retrospektiva - počátky dědického práva a jeho písemných produktů v královských městech českého severozápadu (60); Nejstarší měšťanské testamenty - především obraz zbožných donací (64); Novoměstský písař Prokop o pořizování testamentů (64); Pozice veřejných notářů v pozůstalostním řízení (65); Proměny pozůstalostní agendy od počátku 16. století (66); Pozůstalostní praxe v městských právních kodifikacích 16. století (67); „Extrakt hlavnějších a přednějších artikuluov z práv Saských aneb Magdeburských“ (71); Stručná bilance vývoje dědického práva do počátku 17. století (73); Vztah dědického práva k právu manželskému (75); Pronikání „Koldína“ na severozápad Čech v předbělohorském období (76)</i>	
II. 2. Přehled použitých pramenů.....	78
<i>Kadaň (79); Litoměřice (80); Louny (85); Kost (96); Ústí nad Labem (97); Žatec (98); Ostatní prameny (102)</i>	

II. 3. Chronologické a kvantitativní parametry výzkumu.....	103
III. Předbělohorská testamentární praxe v královských městech severozápadních Čech (základní charakteristika a specifika).....	109
III. 1. Testátoři.....	109
<i>Kdo mohl křařtovat? (109); Jeden měšťan jeden testament? (111); Testátoři a testátorky (115)</i>	
III. 2. Podoba a obsah testamentu.....	118
<i>Invokační formule (119); Intitulace – identifikace testátora (120); Formule „Sana Mentis“ (123); Arenga a vztah předbělohorského měšťana ke smrti (124); Narace – motivy a okolnosti vzniku testamentů (128); Duše Bohu a tělo zemi (138); „Stateček časný taktó řídím...“ (141); Exkurz; Rapně novověké měšťanské testamenty na severozápadě Čech a církevní donace (142); Exkurz; Křesťanská solidarita a souměřitelnost v královských městech českého severozápadu (156); Sankce – žádost i výstraha (166); „Pečeť křařtu nedělá“ (167); „Stalo se v přítomnosti...“ (172); Datace (172); Testament – úřední listina nebo osobní výpověď? (174)</i>	
III. 3. Vznik testamentu a jeho evidence městskou radou.....	176
<i>Testamentum nuncupativum (176); Testamentum scriptum (179); Průběh vzniku a realizace testamentu podle „Naučení o křařtích“ žateckým, 1532 (179); Testamentární praxe v Žatci ve světle Liber testamentorum 1599 – 1713 (181); Kadaňská praxe podle výzkumu Kniha trhů a testamentů P. Ráka (184); Křařtování Lounských bez městských knih (185); Ústecké testamenty v Liber testamentorum 1509 – 1585 (189); Litoměřičtí kmeté a křařt (192); Křařtování před soudy zahájenými a „vzdání pro případ smrti“ (198); Proces zaknihování testamentů – typy městských knih (207)</i>	
III. 4. Lidé kolem testamentů – relátoři, písaři, poručníci.....	208
<i>Kdo mohl být svědkem? (210); Svědci „od práva“ (211); Kolik svědků? (214); Exkurz; Žatečtí relátoři 1599 – 1620 (215); Role svědků při vzniku testamentu (218); Relátorům za práci (219); Písaři od křařtu... (219); Poručníci (223)</i>	
III. 5. Časové relace a lhůty.....	224
<i>Kdy předbělohorský měšťan sepisoval poslední vůli? (224)</i>	
III. 6. Odpory křařtů.....	226
<i>Důvody odporů (226); Průběh odporů (227); Spory o křařty před Apelačním soudem (228); Typy písemností pro sporná dědictví (232); Exkurz; Spor o pozůstalost Mistrů Strašby (236)</i>	
IV. Předbělohorská inventarizační praxe v královských městech severozápadních Čech (základní charakteristika a specifika).....	249
IV. 1. Inventář jako součást pozůstalostní agendy.....	249
<i>Právní zakotvení inventarizace měšťanského majetku (249); Důvody inventarizace (250); ...aby inventárium neb počet činěn nebyl (253); Příklad nenechavého lounského rychtáře (253)</i>	
IV. 2. Průběh inventarizace.....	255
<i>Inventarizační komise a další účastníci inventarizace (255); Lounští úředníci při inventarizaci (256); Inventarizační komise v Litoměřicích – kmeté (258); Kost – „Richter undt sein zugeordneter Schöppe“ (258); Kolik stála inventarizace pozůstalosti? (259); Kdy inventarizace probíhala? (259)</i>	

IV. 3. Podoba inventárních popisů.....	259
<i>Exkurz: Situace vdov v Lounech rudolfínské doby ve světle inventárních popisů (260); Podoba inventárních popisů (264); Inventáře „po místnostech“ – jak vypadal renesanční dům? (265); „Item šatů pernatých...“ – tematické inventáře (266); Inventáře pozůstalosti jako součást městských knih (267); Exkurz: Hmotná kultura královských měst severozápadních Čech v kontextu českých výzkumů – model sociální a profesní stratifikace (269)</i>	
Závěr.....	273
Resumé.....	277
Soupis pramenů.....	299
Seznam literatury.....	303
Seznam zkratk.....	323
Výběrový jmený, místní a věcný rejstřík.....	325
Seznam vyobrazení.....	335

a pomyslejte na smrt, často v nemoci, bleskem v jeho papíře či nechal podat pro městského pisáře, aby jejich inventarier zpracoval. Podobně často chvíli na pozdější chudý rybník v chatrči na břehu Labe i bohatý erbeník v malované světnici honosného domu na litoměřickém náměstí. Někdo z toho ovšem v pozůstalostních spisech a kšaftovních knihách našel ještě. Někdo je schopen číst těchto písemností po čtyřech stolech zcela jasné registrovat, to jsou slova pokynného rozkazem se světem a blízkými, ale především našeho staříka vypočítat majetek, který člověk celý život budoval a sčítával, rodu předat ho do nejvznešenější rukou a zajistit tak především rodinu. Zároveň je zde ale i věduprítomná snaha, jež inspirovala výše zmíněného mřevotáře, ponechat si do konce života možnost svobodného rozhodování o svém majetku.

Prameny pozůstalostní agendy – především seznamy a inventáře pozůstalosti – se sahají již od druhé poloviny 19. století předemístu zájmu především kulturních historiků, a to z důvodu své sálfnosti v obřadech, které jiné materiály nejsou s takovou intenzitou schopny zprostředkovat. Zájem o běžný život lidí, o problematiku postavení jedince ve společnosti, jeho materiální podmínky i duchovní rozvíř, se s 19. stoletím rozšířil i do oblasti pozůstalostní minulého století, kdy byl v oblasti napřimová novými měřovými sociální i kulturní antropologi, ale i praktickými měřovými obřad hmotné kultury.² Ani v této

¹ Známé exemplum s odkazy na knihy šatů např. jako uvádí K. DWORAK, *Seznam městských knihopisec*, AUC, Phil.-et Hist. Monographia LXXII, 1974, č. 96, s. 60. Obitovní listy se v soudobé předobdobí ke hranicím se zabývá J. SMYČKOVÁ, *Obitovní listy v Praze (1600 – 1620) jako pramen k dějinám vládního obřadu*, diplomová práce FF UK, Praha 1997, s. 304n.

² O nových zorních a metodách kulturního dějepisu pojednává J. PETRAN, *Dějiny české kultury II/1*, Praha 1995, s. 930.